

T.B.B.M. Başkanlığı Kültür-Sanat Danışmanı

Prof. Dr. Metin Sözen

"Kültür ve çevre kavramları birarada düşünüldüğü zaman bizim dünyaya bakış açımızı, dünyayı nasıl kullandığımızı ve gelecek için neler düşündüğümüzü ifade eder."

Abdullah OZDOĞAN

"K

Sözlerindeki gerçeklik payı tartışılmaz nitelikte. Kültür milleti millet yapan, geçmişi yansıtarak geleceğe

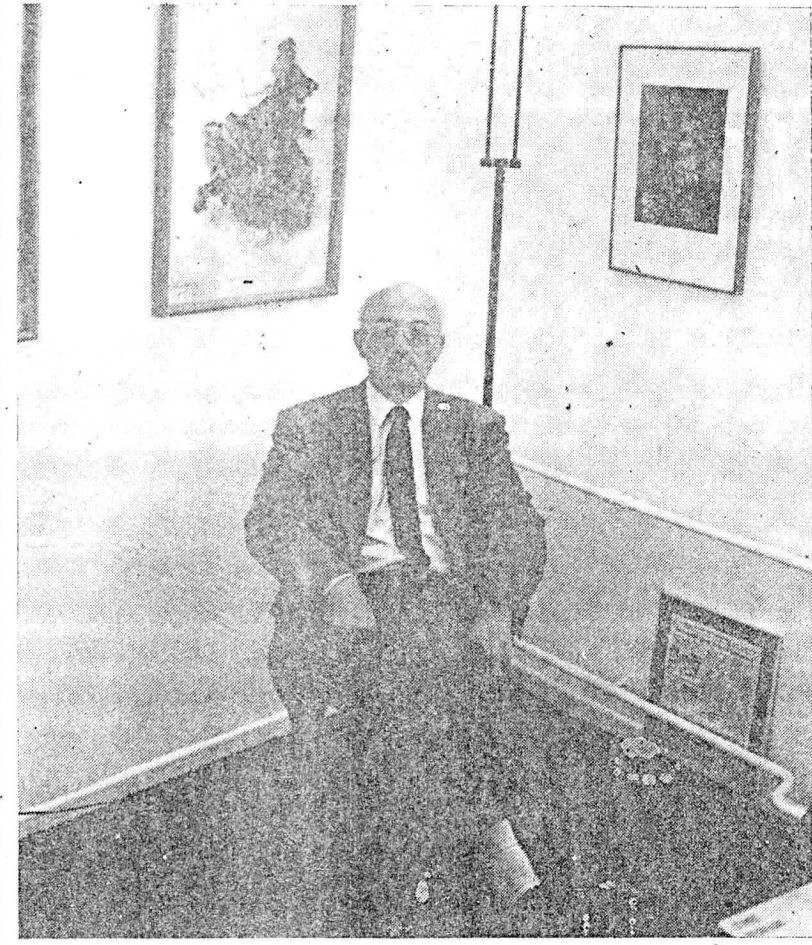
köprü kuran en önemli varlık.

Çevremize şöyle bir baktığımızda sanayileşme ve modernleşme adı altında bu "köprü"nün iplerini attığımızı görüyoruz. Doğal çevre ve kent dokusunun olabildiğince acımasızca ve umursamadan yok edildiği yurdumuzda, halkın bu değerlere sahip çıkma ve yaşatma arzusu ve eğilimi; mevcut alışkanlıklar, tepeden inme kararlara uyma ve karşı çıkmama ile

ekonomik zorlukların baskısıyla bugüne kadar açığa çıkmamıştır. Belli kesimlerden gelen bir iki hareket de gerçek destekçisi olan halkı arkasına almadığından veya hertürlü sebeplerden alamadığından- belli bir noktadan öteye gidememiştir.

Bu sayımızda konuyla yakından ilgili, daha doğrusu konunun içinden birini konuk ettik, Prof. Dr. Metin Sözen. Çevre ve Kültür varlıklarının

2011 HASAN 88 11A2

"Bugüne kadar hükümetlerin tüm siyasi organlarla beraber üzerinde mutabakata varıp hayata geçirebildiği bir ulusal çevre ve kültür politikası vardır diyemeyiz."

korunması konusunda uzun yıllardan beri çalışmalarını sürdüren Prof. Dr. Metin Sözen, özellikle 1984 yılından bu yana T.B.M.M. Başkanlığı Kültür- Sanat Danışmanı olarak kültürel ve sosyal hayatımıza birçok eser kazandırmıştır.

Çevre ve kültür korunması yolunda öncülük eden bu değerli bilim adamı çevre ve kültür kavramının kapsamını şöyle çiziyor:

"İkisi birarada düşünüldüğü zaman bizim dünyaya bakış açımızı, dünyayı nasıl kullandığımızı, gelecek için neler düşündüğümüzü ifade eder. Yaşama sınırlarımızı zenginleştiren bu iki kavramın varlığı bizim ayakta durduğumuz ilk günden bu

yana yaşama bilincimizi bütünleştirmektedir. Kısaca çevre ve kültür değerlerimiz yaşamımızın kendisidir."

Prof. Dr. Metin Sözen'in bu sözlere bize, çevre ve kültürün korunmasından doğal vazifemiz olduğunu anlatıyor. Fakat fertlerin bunu tek tek uygulamaları pozitif bir anlam taşımamakta. Kendisinden bu konuda

"Çevre ve kültür; yaşadığımız, tartıştığımız, alternatifler geliştirdiğiniz ve yığınlara aktardığınız derecede sizindir."

ulusal denebilecek nitelikte bir "Çevre ve Kültür" politikası olup olmadığını öğrenmek istiyoruz. "Cumhuriyetin ilk yıllarından bu yana her dönemde kültür kavramı yer almıştır programlarda" diyor Metin Sözen. Ve şöyle devam ediyor:

"Fakat bu programlarda çevre korumasına pek yer verilmemiştir. Kültür konusunda da hemen her hükümetin iyi kötü bir politikası olmuştur. Ancak bu politikaların sağlıklı bir şekilde uygulandığını söylemek imkansızdır. Çoğunlukla içerikle uygulamalar arasında büyük çelişkiler olmuştur.

Cumhuriyetin ilk yılları kültürel anlamda ulusal bir bilinç yaratma yıllarıdır. Türkiye için, Dağılan Osmanlı İmparatorluğu farklı, yapısı tamamen değişmiş bir toplum kimliği arıyordu. Bunun için de ulusal bilincin kökleştirilmesi için çalışıldı. İlk yıllarda belli bir kadro dünyadaki gelişmeleri dikkate alarak çağın gerisine düşmeyen bir kimlik arayışına girdiler. Bu sırada bazı konuları ilerde açıklamak üzere ikinci plana ittiler, fakat bu erteleme o zamandan bu zamana dek sürdü. Bazı konulara konulan sansür Atatürk'ün sadece sıcak savaş dönemi için düşündüğü bir şeydi. İhmal sonucu bu sansür bugünlere kadar sarktı ve onun sancısını bugün de çekiyoruz.

1950 sonrasında ise Türkiye başka bir dünyaya yönelmiştir. Çok yönlülük ve dışa açılma kararları içinde ulusal kimliğin tam bağımsızlık ve ona bağlı kültürel politikanın tartışılabilir olması gündeme geldi. Kültür politikası 1950 sonrası çok yoğunluklu ve uluslararası gelişmelerin ülkemize aktarılması içinde ulusal kimliğin yeterince ortaya konmadığı karmaşık bir çizgiye doğru aktı. İşte sızıntı buradan doğdu. Dağıtılan ve yeniden kurulması beklenen dünyada, kimliğimizi yeterince açıklayamadığımız için varolan kimliğimiz ve çevresel değerlerimizin zenginliğini, dünya uluslarına büyüklüğü ve önemi derecesinde aktaramadık. Sonuç olarak bugüne kadar hükümetlerin tüm siyasi organlarla beraber üzerinde mutabakata varıp hayata geçirebildiği bir ulusal çevre ve kültür politikası vardır diyemeyiz."

Şu ana kadar milli bir politikaya sahip olmadık. Tamam. "Kamouyunda bu konuda bir hassasiyet var mı? Bilinçlenme yeterli seviyede mi?" diye bir soru çıkıyor karşımıza. Metin Sözen'in bu konudaki düşünceleri ise şöyle:

"Cumhuriyetin ilk yıllarında konan bazı kısıtlamalar etkilerini bugüne kadar sürdürmüşlerdir. Olaya bu açıdan bakıldığında bu konudaki kavramların yaşama geçirilmesi için gerekli kamuoyu bilincinin henüz yeterli yerleşmediğini görüyoruz. Atatürk dönemindeki yoğun kimlik aşılama çalışmaları, daha çok yönetici kadrolar tarafından güdümlenmiştir. Oysa ki uzun ve kalıcı bütün kavramlar halkın kendi varlığı içinde tartıştığı ve demokratik bir şekilde geliştirdiği bir sistemde oluşurlar. Biz bu hale getiren her şeyin devletten beklenmesi hatadır.

Çevre ve kültür, yaşadığımız, tartıştığımız, alternatifler geliştirdiğiniz ve yığınlara aktardığınız derecede sizindir. Bu anlamda Türkiye'de böyle bir kamuoyu oluşmamıştır."

Söz birara restorasyona geliyor. Uygulamaların doğruluğu ve yanlışlığı üzerine tartışmaların yapıldığı bugünün ortamında Metin Sözen restorasyon uygulamaları konusunda görüşlerini öğrenmek istiyoruz:

"Restorasyon uygulaması konusunda dünyada uzun süreden beri devam eden tartışmalar bir anlaşma ile sonuçlandı. Ülkemizde ise bu tartışmalar halen sürmekte. Bu konuda en iyi bilmemiz gereken şey neyi nasıl yaşatacağımızdır. Kültür varlıklarımızın bir envanterinin yapılmadığı, bir kültür atlasının dahi çıkartılmadığı ülkemizde buna uygun bir örgütlenme de yapılmamıştır. Bu işi, şu anda dar olanaklarıyla Kültür Bakanlığı üzerine almış gözükmektedir.

Tartışmaya konu olan restorasyon çalışması ise iki şekilde yapılmaktadır. Sadece aşınmış bölgelerin yenilenmesi ve yaşama şansı kalmayan binaların yıkılıp eski strüktüel formlara görev yeniden yapılması. Bu çalışma ise derinlemesine bir araştırma, araştırmaya dayalı bir planlama, planlama kurallarında da uluslararası normlara uygunluk gerektirmektedir. Bu uzun bir süreçtir. Ama kültür varlıkları kolay bulunan şeyler değildir. Bu değerler derinle-

mesine ayrıntılar içeren, her çağın kimliğini içinde olduğu büyük etkiler ağının somut göstergesidir. Böyle olunca sıradan insanlara yer yoktur. Normal mimar başkadır, bu tip planlamalar yaparak hayata geçiren mimar başkadır. Biz bu sıradışı insanları biraraya getirip karar mekanizmasını işletme sürecine hakim değiliz ve bunun bedelini ödeyeceğiz."

Bu cevabın hemen ardından soruyoruz: "Bu kültür ve çevreyi yaşatabilmek için devlet neler yapmalıdır? Bizim fert olarak yapmamız gerekenler nelerdir?"

"Bunun için yeni bir yapılaşma gereklidir. Tüm siyasi parti ve gruplar, her tür kavga ve çıkarın dışında ortak bir çevre ve kültür politikasında birleşmeli ve ortak kararlar üretmelidir. Bu çok önemlidir. Hiç bir parti seçim zamanında ödün vererek çevre ve kültür tahribatına göz yummamalıdır. Bu noktada da yeni bir yapılanmaya ihtiyaç duyulmaktadır. Hükümet programı da onu göstermektedir. Kültür Bakanlığı ve Orman Bakanlığı tarafından korunmaya çalışılan bir miras, artık o bakanlıkları da aşan gereksinimler ortaya çıkarmaktadır. Kültür Bakanlığı, Orman Bakanlığı, Bayındırlık ve İskan Bakanlığı, yeni kurulan Kentleşme ve Konut Bakanlığı, Turizm Bakanlığı ve Vakıflardan Sorumlu Devlet Bakanlığı yetki sınırlarını tartışmak yerine çevre ve kültür sorunları üzerinde ortak yetki paylaşımına gitmek zorundadırlar. Merkezi hizmetlerle yerel hükümetler arasında da koordinasyonun artırılmasına ihtiyaç vardır. Yerel yönetimlerin, merkezin çevre, kültür ve diğer konularda aldığı kararları esnetmemeleri gereklidir.

Resmi makamlara düşen görevlerin dışında fertlerin de bu konuda yapması gereken şeyler vardır. Alınan kararların bizim hayatımızda önemi varsa ve biz bu kararlara toplu olarak tepki geliştiremiyorsak, her şeyin yukardan gelen emirlere bağlı olarak yapıldığı bir ülkede yaşıyoruz demektir.

Tartışmanın bol olduğu ülkelerde 3 kişi birleşir "Sümüklüböcek Severler Cemiyeti" kurar. Bunu bizim ülkemizde de yerleşmesi en büyük arzumuz. Çünkü dünyaya bu derece ince bakan bireylerin yaşadığı bir ül-

kede kanunlar hayata daha kolay geçer."

Kültür değerlerinin tanıtılması da başlı başına bir konu. Bu tanıtımın şu zamana kadar nasıl yapıldığını ve bundan sonra nasıl bir yol izlenmesi gerektiğini soruyoruz:

"Siz kendi kültürünüzü incelemeszeniz, onun sürekli değişen dinamik öğelerini bilmezseniz sağlıklı tanıtamazsınız" diyor Prof.Dr.Metin Sözen. Sözlerine şöyle devam ediyor:

"Tanıtım konusunda nostalji aşılması gereken noktadır. Bizim bu tanıtım konusuna bakış açımız ne nostaljiktir, ne de dinamik. Sadece yokedicidir.

Ben şahsen tanıtımaya doğru bilinçlenme, doğru örgütlenme, tanıma ve tanıma süreci olarak görüyorum. Bunu, sadece para harcıyarak tanıtım yapmanın ters teptiğini gördüğüm için söylüyorum.

Tanıtımda en önemli nokta neyin, nerede ve kimlere tanıtılacağıdır. Türk Cumhuriyetlere yapılacak tanıma başkadır, İskandinav Cumhuriyetlerine yapılacak tanıma başkadır. Her iki çalışma da kendi temel doğrularını içerir ama üslup başkadır. Tanıtma süreklilik ister. Nefesi kesilmiş bir tanıtım sağlıklı ve verimsizdir."

Sayın Sözen'e son soru olarak devletin bu konuda daha neler yapabileceğini soruyoruz: "Kültürün ekonominin içine girmesi gereklidir" diyor Metin Sözen.

"Her ekonomik kararın verildiği toprak parçası bir kültür barındırmaktadır. O kültür birikimi ise verilen ekonomik kararlara bir artı değer kazandırmaktadır. Bugün yanlış bir yer seçimiyle bir fabrika yapıldığı zaman bir süre gelir elde etmiş olursunuz ama bu arada 1000 yıllık bir kültürü de yıkarınız. Ekonomik boyut bilinci burada gereklidir. Bu topraklardaki her ekonomik uygulama böyle bir bilinçle ortaya çıkmaktadır."

Prof.Dr.Metin Sözen ile sohbetimiz burada noktalanıyor. Geleceğe sağlam adımlar atmak; geçmişin mirasını korumak ve bizden sonrakilere aktarmakla mümkündür. Gelin hiçbir şey için yerleştiremediğimiz şu "Toplum bilinci ve ortak hareket" denen şeyi; içinde yaşadığımız çevre ve yavaş yavaş sahibi olmaktan çıkıp kiracı olmaya başladığımız kültür için yerleştirelim. Eğer birgün kendimizi boğazımıza kadar sentetik kalmışlar ve olmayan bir kültürün mirasçıları olarak görmek istemiyorsak, çevreyi bize atalarımızın bir mirası olarak görmek yerine çocuklarımızın emaneti olarak kabul edelim. Haydi!..

"Tanıtım konusunda nostalji, aşılması gereken bir noktadır. Bizim tanıtım konusuna bakış açımız ne nostaljik, ne de dinamik. Sadece yokedicidir."